

SZÉKELY MELINDA

A DEVIANCIA EGYIK PÉLDÁJA AZ ÖRDÖNGÖSFÜZESI LAKODALOMBAN

**Ha
a menyasszony/vőlegény
állapot egyfajta
kiváltság, a fiatalság
korának a betetőzése,
amire mindenki úgy
emlékszik vissza, mint
egy üdvös állapotra,
akkor a szűkés révén
ettől megfosztják
a fiatalokat.**

Ördöngösfüzes a Mezőség északi peremének egyik legrégebbi magyar települése, a Mezőség északi kapuja. Nevét 1366-ban említik először. „Alsó-Füzes őslakosai magyarok voltak, mit igazolni látszik e falu magyar neve is, később azonban a birtokosok oláh lakosokkal népesítették be, úgyszintén a vele szomszédos Felső-Füzeset, mely valószínűleg 1703–11 közt pusztult el az itt keresztülvönülő ellenséges hadak dúlásai következtében.”¹ A település a Füzes-patak völgyében fekszik, és 7 km-re található Szamosújvártól. Önálló közigazgatási egység, hozzá tartozik: Füzesmikola, Kisszék, Boncnyíres (Nicula, Săcălaia, Bonț), határai pedig szomszédosak Szamosújvárral, Székkal, Szamosújvárnémetivel, Szépkényerű-szentmártonnal és Cegével (Gherla, Sic, Mintiu Gherlii, Sânmartin, Țaga).

Etnikailag és vallásilag heterogén, hiszen magyarok, románok, cigányok lakják, reformátusok, katolikusok, ortodoxok, görög katolikusok. Román kori templomát 1230-ban említik először. Népesége ma 1316 fő, amelyből 629 magyar és református, más vallású magyar ember a faluban nincs, a néhány adventista Szamosújvárra jár be imaházba.

A lakodalom szokáskörével való foglalkozás nyomán derült ki, hogy a vizsgált településen nem minden esetben vetik alá magukat a társadalom tagjai a közösség által kínált normáknak. Az ember egyéni érdekei és meggyőződése, illetve társas létre való rákényszerülése gyakran

okoz feszültséget. „Az emberi létezés eredendően individuális jellege s az egyén belevetettsége egy nem általa választott társadalmi közegbe tartós feszültség forrása a személyes és a társas lét dimenziójában. Minden kulturális rendszer alapvető törekvése ennek a feszültségnek a kezelése.”² Az egyén, aki a közösség normarendszerének nem veti alá magát, büntetésben részesül, aminek a célja mindig a deviáns viselkedés megszüntetése, illetve annak a normához való hozzáigazítása.

Heller Ágnes *A szégyen hatalma* című írásában különbséget tesz külső és belső tekintély között, amit „szégyen-kultúrának” és „lelkiismeret-kultúrának” nevez.³ Kotics József ezeket a fogalmakat árnyalva állapítja meg, hogy: „Az erkölcsi normák legitimitásának két alapvető formája van: a hagyomány és az ész. A szégyen a külső, a lelkiismeret a belső tekintéllyel áll kapcsolatban. A szégyen esetében a tekintélyt azok a társadalmi szokások jelentik, amelyet »mások tekintete« képvisel. A lelkiismeret esetében a tekintély a gyakorlati ész, amely belső hangként nyilvánul meg. A tradicionális társadalmakban a normák legitimitásának egyedüli forrása a szégyen, míg a funkcionális társadalmakban a lelkiismeret válik meghatározóvá. Ilyen értelemben szokás »szégyenkultúrákat« és »lelkiismeretkultúrákat« szembeállítani egymással.

Ha a jóról és rosszról való tudás igazságáról kizárólag a hagyomány kezeskedik, akkor az erkölcsi tekintély külső. A külső tekintély azoknak a konkrét normáknak az összessége, amelyeknek az emberek alávetik magukat. Aki ezt nem teszi meg, azt a többiek tekintete szégyenkezésre kényszeríti.”⁴

Ördögösfüzesen gyakran megesett, hogy a lánykéréskor megejtett egyezségben a két család nem tudta az érdekeit összehangolni, ezért a vizsgált időszakban (1930–1960) gyakoriak voltak a szökések.

A szökésnek különböző okai lehettek:

1. A választott párt nem kedvelte a szülő.
2. A fiú még nem volt katona – H. A. esete.
3. A fiatalok hamarabb el akarták kezdeni a szexuális életet.
4. A fiatalok családjának anyagi helyzete, származása, érdekei nem találtak – P. E. esete.
5. Nem tudtak megegyezni a szülők a hozományt illetően.
6. A lány megesett.
7. A szülők anyagi helyzete nem engedte meg, hogy lakodalmat tartsanak.
8. A lány már volt férjénél – V. A. esete.

A szökésnek több oka is lehetett tehát, és a háborús időkben gyakori volt, hiszen kilépést jelentett a társadalom erkölcsi szabályozása alól, aki szökött, arra már nem vonatkoztak az esküvőtől való szigorú normák, nem kellett „egyezséget” kötni, gazdaságilag semmiféle felelősséget nem jelentett.

Elsődlegesen a szökések amiatt történtek, hogy a fiatalok tudták, a családjuk nem rendelkezik a lakodalom megtartásához szükséges anyagi háttérrel,⁵ azonban lehettek érzelmi okai is. Ha a két család közül valamelyiknek nem tetszett a gyermekük választottja, és „tiltották őket egymástól”, gyakran megesett, hogy a fiatalok a szülők akaratával szembeszállva mégis megszöktek. A szökés már elég ok volt arra, hogy utána a házasság, ha nem is a megszokott módon, de mégiscsak létrejöjjön. Ilyenkor a szökötteket igyekeztek minél előbb megbüntetni és a büntetésük leróvása után integrálni. Olyan is megtörtént, hogy a lány megesett, így aztán a fiú meg is zsarolhatta a lány családját, hogy csak akkor veszi el a lányt (és szabadítja meg a „szégyentől”), ha odaigérik neki a lány család-

jának a vagyonából azt a földet, amit ő szeretett volna. A fiúnak érdeke volt tehát a lányt szexuálisan (is) megkönyékezni, a lánynak pedig, mesélik adatközlőim, eléggé okosnak és ügyesnek kellett lennie, hogy szexuálisan csak annyit engedjen meg, amennyire feltétlen szükség volt ahhoz, hogy a fiú ne hagyja ott. Ha a fiatalok mégsem akartak várni a szexuális élet elkezdésével, akkor megszöktek. Régen a lány szüzessége nagy érték volt, így a házasság előtti szexuális együttlét teljes mértékben tiltott volt, és kevés lehetőség volt titokban együtt lenni, fel kellett vállalni a kapcsolatot, a szökés pedig egy módja volt ennek. Devianciának számított ugyan, de ezt a fiatalok vállalták, ha más lehetőségük nem volt.

Természetesen a szökésnek is megvolt a maga normarendszere, a maga kialakult szokásstruktúrája. A következőkben a szökésnek három különböző okból adódó változatát vizsgáljuk meg, keresve azokat a hasonlóságokat, illetve különbségeket, amelyek a társadalomra való jobb rálátást biztosíthatják.

H.A. esetében, aki 1953-ban szökött meg, 17 évesen, elsősorban értékrendbeli és társadalmi különbségek okozták a szökést: a fiú családja „világibb” szemléletű volt, és a fiú nem volt még katona, ezért a fiatalok meg sem próbálkoztak a megszokott úton házasságot kötni, hanem megszöktek. A szexualitás kérdése sem volt elhanyagolandó, ugyanis már a szökés északaján a menyasszony elveszítette szüzességét, erről az anyós számára a véres lepedő árulkodott. A szökés előre megbeszélt időpontban zajlott úgy, hogy a lány este, amiután mindenki elaludt, kilopózott a családi házból, találkozott a szeretőjével az előre megbeszélt helyen, a ház közelében. Innen együtt mentek el, általában „a szőlők alatt” (Füzesen), rejtett utakon akár a fiú családjához, ha azok befogadták a lányt, akár egy semleges családhoz, a fiú részéről. Ezek az emberek vállalták, hogy addig vendégül látják őket, amíg a szülőkkel megbékélnek: általában világibb szemléletű keresztszülőkhöz vagy más rokonhoz, esetleg nagyszülőkhöz szöktek a fiú családjából. H.A.-t a vőlegénye a saját szüleihez vitte. Ha a lány megszökött, az másnap rögtön kiderült, és onnan kezdve őt már nem tekintették hajadonnak, hiszen elvesztette legbecsesebb „kincsét”: „Mind a ketten, már párom vot, már ha idejöttem, már meg... lefeküdtem vele már... értéktelen voltam, vot akit... megtörténhetett volna úgy, hogy hazavitt volna apám. De az is szegény volt, mert volt olyan eset is, ha valaki még megszökött, [...] hogy... elment a szülője és hazavitte, s aztán, megesett léánynok tartották... s aztán, nem vette el senki.”(H.A.)

A befogadó családhoz érkeve a lányt rögtön asszonnyá kellett változtatni, hiszen egyébként nem feküdhett le egy ágyba a „férjével”.

Ha itt a Van Gennep-féle osztályozás⁶ szempontrendszerét követjük, és az eltávolító, elvlasztó, beépítő rítusokat keressük, észrevehető, hogy kiesik néhány lépés, illetve felgyorsulnak az események. Nincs leánykérés, nincs egyezkedés, nincs lakodalom (amely komoly gazdasági erőfeszítést jelentett a család számára), tehát kiesik az eltávolító és az elvlasztó komponens, besűrűsödik az idő, és rögtön a beépítő komponens veszi kezdetét. A lányt fel kell kontyolni, meg kell valósítani szimbolikusan is a státusváltást. Ennek a feladatnak a végrehajtása arra az (asszony)személyre tartozott, aki a fiatalokat befogadva vállalta a „nász-nagyságot”, és elkísérte őket az eklézsiakövetésre.

Ha a fiú családjához szöktették a menyasszonyt, akkor az anyós szervezett be valakit a rokonságból vagy a szomszédságból a menyasszony felkontyolására, amely minden esetben még azon este/éjszaka megtörtént. Ha bizonyos lépéseket

át is ugrottak a fiatalok a szabálysértés által, azért a legfontosabb mozzanatoknak a szimbolikus tartalmához még ilyen esetben is ragaszkodtak: „H.A.: Szégyen vot a szökés, apám ezért haragudatt, há elmondam én, hogy hogy történt. Na s akkor aztán itten anyósamék híjják átol [...] Andorkáék laktak itt, az urammal első unokatestvér volt, hogy híjják átol, hogy kontyoljanak fel. Felköltötték őket, s Ilona felkontyolt.” Ezután már a menyasszony nyugodtan „együtt hálhattott a férjével”, akivel azonban csak a következő napokban, hetekben eskették össze a hivatalos egyházi rend szabályai szerint is. A konty jelképes értelemmel bírt, és jelezte, hogy a státusváltás megtörtént.

Előbb a világi „méltóságok”, a szülők előtt kellett bocsánatot kérnie a lánynak, és ez is a családi kötelékek fontosságára, a szülők iránti nagyfokú tisztelet jelentőségére utal. H.A., aki híres és ismert „mesélője” a falunak, a saját történetét is ízesen, mesébe illő narrációs technikákkal idézi fel: háromszor ment bocsánatot kérni az apjától, akit végül nagy szigorúságából a megbékélést sürgető szomszédok által elmondott Endre báró balladájának példája billentett ki. Az öngyilkosság lehetősége meglágyította az apa szívét, és megbocsátott a lánynak, a vejét pedig innen kezdve fiaként szerette.

Ha a világi hatalmak előtt megvolt a megbékélés, következett az egyházi feloldozás.

„A megszégyenítő büntetés mindig nagy nyilvánosság előtt folyt, sőt az emberek tekintélyes része tevékeny szerepet vállalt benne, hozzájárulva a vétkes megalázásához. Az egyház vagy a hatóság által kezdeményezett aktusban való aktív részvétel azt a tudatot eredményezte, hogy maga a közösség büntette meg bűnt elkövető tagját. Ez a ritualizált megszégyenítés arra utal, hogy a közösség jogot formál az egyén privát életszférájának megítélésére is, amennyiben az elmentés a konszenzuson alapuló értékekkel. Ilyen esetben nemcsak az egyén, hanem a család jó hírneve is csorbul.”⁷

Ezt a szokást hívták a Mezőségen *eklézsiakövetésnek*, amit ha nem is akkora szigorúsággal, de az egyházi képviselők következetességének köszönhetően még ma is gyakorolnak. Ha a fiatalok nem jelentkeztek önként a pap előtt, jelezve bűnüket, akkor általában a presbiterek feladata volt jelezni a családnak az eklézsiakövetés szükségességét. A menyasszony, aki már elvesztette lánystátusát, konttyal ment a papi méltóságok elé a vőlegény oldalán. Azt, hogy ők egy héten többször is a templomba mentek az egész falu látta, és szégyennek számított, ezzel vezekeltek az elkövetett bűn miatt. Az irodában a pap rövid bűnbánó istentiszteletet tartott, a fiatalokkal közösen imádkozott, majd a végén feloldozta őket bűnük alól.

Az eklézsiakövetés érdekessége, hogy a rítus célja nem a kirekesztés, hanem az integráció, amely felől nem is annyira a pap felel, mint inkább a faluközösséget képviselő presbiterek, egyházi emberek. „A vezeklés nyilvánossága révén válnak újra a közösség teljes jogú tagjaivá azok, akik megsértették a közösség által kanonizált értékrendet. A faluközösség ily módon biztosítja az értékrend fennmaradását hosszú távon a közösség erkölcsi önvédelmét szolgálva.”⁸

A hét végén szintén az irodán, a presbiterek jelenlétében esküdtek meg. Ezt követően kis mulatságot is tartottak a legközelebbi rokonokkal. Ebből az ünnepelésből hiányoztak a látványos elemek, a vonulás, a templomban való megmutatkozás, hiszen a normasértőket megfosztották ennek a lehetőségétől. Bár a nászéjszakát „elhálták” korábban, hiszen a szökés napjától a lány már az anyósáék házában aludhatott, az egyhetes „próbaidő” itt is megmaradt, aminek a letelté-

vel a násznagyasszony és az anyósa elvitte „felmutatni” a templomba. Ott, az addigi helye a lányok padjában üres maradt, és ettől kezdve az első padba került, az anyósa mellé, mert a férje családja rangos család volt a faluban, a családok pedig nemzetségek szerint foglalhattak helyet a templomban. H.A. esetében ennek a korán elkezdett házasságnak az ára az lett, hogy a férjét röviddel az eskü után elvitték három évre katonának, így neki, újasszonyként az anyósákkal kellett laknia, férje nélkül.

P.E. esetében a szökést a kollektivizálás megjelenése okozta. Mivel az ő testvérei már férjhez voltak adva, bátyja pedig egyetemet végzett, és elköltözött a faluból, a családi ház és a szülők gondozása rá háruló feladat maradt, ezért nem szeretett volna úgy férjhez menni, hogy ő költözzön a vőlegény otthonába. Döntését az is megerősítette, hogy az ő szülei hamarabb beálltak a társulásba, mert „*kellott a papír a bátyámnak az egyetemre*” (P.E), más szóval, igazolni kellett az orvosi tanulmányokat folytató fiuknak, hogy szülei a hatalmat tisztelő falusiak.

A lány nem akart a férje családjához költözni, mert azok „nagygazdák” voltak, sok volt a föld, sokkal többet kellett volna ott dolgoznia, mint így, a társulásban. Meggyőzte választottját, hogy szökjenek meg, mert akkor elkerülhetővé válik az, hogy őneki (mármint a lánynak) kelljen odaköltöznie a fiú családjához. Ez az eset is példázza, hogy a lakodalom forgatókönyvének a szigorú betartása mennyire fontos volt. Kérdésekre, hogy miért nem tarthattak „rendes” lakodalmat szökés helyett, az volt a válasz, hogy azért nem, mert akkor kötelező módon oda vitték volna az újasszonyt a férj otthonába, amit el akartak kerülni. Arra nem volt mód, hogy a szokást végigkövetve a menyasszonyt elvigyék az anyósához, kivárja a próbahetet, felmutassák a templomban, és aztán mégis visszaköltözzön a saját otthonába, hiszen ez szégyennek számított volna, és a szokás logikájával sem egyezett.

P.E.-t a férje a nagyszüleihez szöktette, és bár „nem tudták elhálni” az éjszákát, mert a lánynak éppen havi vérzése volt, a szökést érvényesnek tartották. Ilyenkor a vőlegény családja azért ellenezte a szökést, mert így a lánnyal nem adtak semmilyen hozományt. Amikor P. E.-t megszőktették, az első vendég a háznál egy rokon volt, aki aztán vitte tovább a hírt a faluba, hogy a fiatalok megszöktek, és ironikus megjegyzéseket tett a hozomány hiányára: „...na jövek, hogy lássom az újmenyecskét. Én Istenem, gondolom, én még nem voltam menyecske, mondom, hogy az volt a helyzet, hogy én léány [...] jöhettem volna haza nyugodtan. Mit akarok mondani, jön, na osztán azt mondja, úgy teringette magát: majd meglátjuk, hogy milyen hozományt hoz az újmenyecske.” (P.E.)

A kollektivizálás, a gazdasági helyzet átértékelődése a lakodalmi rítusok átlakulását is magával hozta. A fenti eset inkább csak az átmeneti időszak nehézségeire, irányvesztettségére világít rá, amikor az érdekek más okok miatt sem egyeztek: a vőlegény családjának vagyona, sok földje ebben az esetben, a menyasszony értékrendje szempontjából hátrány volt. Korábban bármelyik lány örült volna, ha módos helyre megy férjhez, ám ebben a kontextusban a sok föld sok munkát jelentett a lány számára, amit a társulásban támasztott követelményekkel szemben tehernek érzett. Egy másik tényező is közrejátszott itt: a menyasszony testvérébátyja orvosi egyetemre járt tanulni, és a politikai rendszer megkövetelte a hatalomnak való alávetettséget. Ez a követelmény nemcsak a tanulni vágyó fiatal szüleire, hanem még a testvérekre is kihatott, ezért ha olyanhoz megy feleségül, aki ellenkezik a kollektívbe való beállással, a testvére előrehaladását gátolná. P.E valószínűleg ezt a szempontot is figyelembe vette, amikor a szökés mellett döntött.

Más esetben, például V.A. esetében azért történt szökés, mert a menyasszony volt már egyszer férjnél, de nem éltek jó házasságban, ezért nyolc hét házasság után elvált. Mivel egyszer már volt menyasszony, és már kontya is volt, nem tarthattak lakodalmat még egyszer, így ők is eklézsiakövetés nyomán házasodtak össze. Ez a szokás máig él, ugyanis az elváltak vagy az özvegyek is csak a parókian esküdhetnek, a közösség kontrollja még működik.

Az eklézsiakövetés révén megfosztották a házasulandókat a nyilvános megmutakozástól, elvették tőlük – büntetésből – a rituális szertartás végigkövetésének jogát, mivel szántszándékkal vonták ki magukat a falu erkölcsi szabályrendszerére alól. Ebben az esetben a Van Gennep-féle kategóriáknak hiába is keressük a helyét, hiszen itt az elválasztás és a liminalitás periódusa szinte teljesen eltűnik, a beépítés pedig sokkal problémásabb. A legpregnansabban megmutakozó szokáselem a konty felkötésének fontossága, ami a beépítés legfőbb jele: ha a fiatalok elkerülték az átmenet fokozatainak a bejárását, amely a lány-/legénystátusból vezet a házas státusa felé, akkor a státuszjelző szimbólummal, a konttyal rögtön jelezni kell, hogy az átlépés megtörtént. Az egybekelés ebben a formájában egy lehetősége a szexuális kapcsolat sürgetésének. Kimarad az egyezés, a kikérés, a készülődés, az eskü, a multság azért, hogy a fiatalok mielőbb szexuális kapcsolatba léphessenek, hiszen az adatközlők nem tagadják, hogy ezekben az esetekben ez az elsődleges cél.

Van Gennep fogalmaihoz visszatérve elmondható, hogy az átmenet az első két fázis (elválasztás, küszöb) kimaradásával valósul meg, illetve a liminalitás helye eltolódik: miután a lánynak a fejére kötötték a kontyot (rendszerint aznap este, amikor megszöktették), szexuális kapcsolatba léphet a választottjával, bár az még nem volt sem az egyházi, sem a világi hatalmak előtt a férje. A közösség a konty szimbolikus felkötése révén engedélyezte a kapcsolatot, megtette a beépítési cselekvéseket. Az egybekelésnek ezen a szinten megtörtént a megpecsételése, azonban az egyházi „hatalom” előtt is tisztázni illett a helyzetet. A liminalitás itt veszi kezdetét, hiszen a lánynak bűnhődnie kell vétkéért imádkozás által. A feloldozás és a templomi eskü jelzi aztán az újabb beépülési lehetőséget. Ha egy grafikonon ábrázoljuk a hagyományos modellt és a szökés modelljét, ez a 48. oldalon látható módon néz ki.

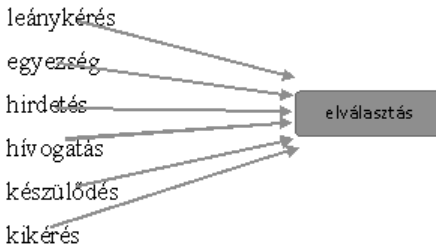
A szökés szokásrendszerében az átmeneti rítus fázisai eltolódnak, átértékelődnek. Az alapfogalmak itt is felfedezhetők, hiszen van krízishelyzet, amit meg kell oldani, van liminális állapot, amiből a beépítés révén kerül ki a menyasszony, illetve a vőlegény, azonban a kategóriák rendje eltolódik.

A preliminalitás fázisa teljesen eltűnik, a liminalitás átértékelt helyzete pedig azután veszi kezdetét, hogy a menyasszonyt a „világi” szféra szabályai szerint már beépítették, hiszen a kontyolás után kell bocsánatot kérnie előbb a saját családjától, azután az egyházi hatalmaktól. Ebben a periódusban ő valóban küszöbhelyzetben van, hiszen ha véletlenül megtörténne, hogy a választottja mégsem veszi el, akkor nagy valószínűséggel vénelány marad, és mivel elveszítette a lányok legbecsesebb kincsét, a szüzességét, a szülők családjában marad élete végéig. Erre vonatkozóan egyetlen esetet sem találtam a terepen, azonban az átmeneti állapotot az ettől való félelem indokolja a szökött lányok esetében.

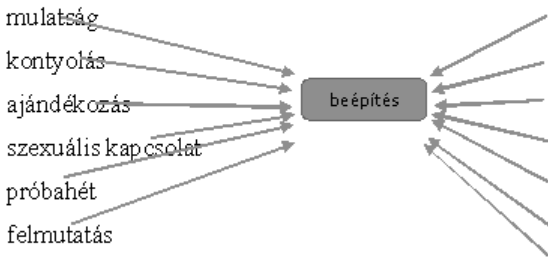
A beépítő rítusok sokaságával találkozunk: a kontyolás, az eklézsiakövetés, az el nem mulasztott multság mégiscsak jelzése a státuszváltásnak, amit a közösség előtt is meg kell erősíteni. Niedermüller Péter szerint a menyasszonyhoz kapcsolódó nagyszámú beépítő rítus jelként funkcionál a társadalomra nézve.

Hagyományos forma

Szókés

-
-
-
-
-
-

kontyolás
szexuális kapcsolat
ekléziakövetés
feloldozás
eskü
mulatság
felmutatás

Bár ő nem a szokésról, hanem a megszokott rend szerint zajló lakodalmakról beszél, kijelentésének érvényessége a szokéssel megvalósított egybekelésre is vonatkozik: „A preliminális és posztliminális rítusok döntő mértékben a menyasszonnyal állnak kapcsolatban. Ezek a szokások igen pontosan tükrözik a paraszti társadalomnak a férfi/nő viszonyról, a család rendjéről, belső szerkezetéről vallott felfogását. Az a tény, hogy a preliminális és posztliminális rítusok elsősorban a menyasszonnyal kapcsolatosak, rá vonatkoznak, jelzi, hogy a házasságban a menyasszony kerül »új« családba, a nő »megy férjhez«, a férfi »vesz magának feleséget«. Ezek a szokások tehát pontosan jelzik a férfinak a családban játszott vezető szerepét.”⁹

A „nagy felhajtás” elmarad, a fiataloknak tilos a ceremónia, mivel bünt követtek el: a normarendszert megszegték, kiléptek úgy a világi, mint az egyházi szabályok alól, ezért a lakodalmi mulatság is szűk körű. A megmutatkozás, a rítus eljátszása itt kimarad, és ez a mozzanat büntetésértékű a fiatalokra nézve.

Ha a menyasszony/vőlegény állapot egyfajta kiváltság, a fiatalság korának a betetőzése, amire mindenki úgy emlékszik vissza, mint egy üdvös állapotra, akkor a szokés révén ettől megfosztják a fiatalokat. A nők narratíváiban nagyon gyakori elem a „menyasszony koromban” állapotra való visszaütálás mint egyfajta legszebb, legjobb állapotra. Éppen az ettől való megfosztás a büntetése a

szököttnek, akik nem a megszokott módon köthetnek házasságot. A reprezentatív fogalmak, amelyekkel leírják az így megszervezett egybekelést: *titokban, sötétben, eldugott helyen, csendben, szűk körben, felhajtás nélkül, csak a parókián.*

„A helyi társadalom nemcsak a közös mindennapi élet valamennyi területén, hanem ezen túlmenően az életfolyások és élettervek, az individuális szükségletek és a magánérzések vonatkozásában is illetékesnek nyilvánította magát.”¹⁰

■ JEGYZETEK

1. Kádár József: *Szolnok-Doboka vármegye monográfiája*. III. *A vármegye községeinek részletes története.* (Deés-Gyarakpataka). Közrem. Tagányi Károly, Réthy László, Deés, 1909.
<http://mek.oszk.hu/04700/04755/html/343.html>
2. Kotics József: *Mások tekintetében*. Miskolci Egyetem. A Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszék könyvei 4. 2001. 5.
3. Heller Ágnes: *A szegény hatalma*. Bp., 1996. 10.
4. Kotics: i.m. 5.
5. Erre nemcsak a Mezőségen, hanem Kalotaszegen is van példa. Nagy Janka Teodóra *A nőablástól a házasságkötésig* című tanulmányában utal erre: „Alapvetően vagyoni okok játszottak szerepet a huszadik század elején Kalotaszegen a leányszöktetések számának megnövekedésében. [...] A szegényebb családok ugyanis, akik nem tudták vállalni a házassággal együtt járó anyagi terheket – különösen a rendkívül drága kelengye kiállítását –, e jogszokás felelevenítésével kerestek kiutat.” 2001. 50
6. Arnold van Gennep: *Riturile de trecere*. Iași, 1996.
7. Kotics: i.m. 18.
8. Uo.
9. Niedermüller Péter: *Az akció mítosza*. Szempontok az átmenet rítusainak szemiotikai értelmezéséhez. In: Novák László–Újváry Zoltán (szerk.): *Lakodalmok*. Debrecen, 1983, 414.
10. Kotics: i.m. 15.

